

Яручик А. Человек как телесно-душевная целостность в философии Мишеля Монтеня.

Осмысление мировоззренчески-гуманистических взглядов Монтеня дает основание утверждать, что философ придерживается натуралистического подхода в трактовке человека, который предстает как противоречивая, неисчерпаемая, пластичная, многогранная телесно-душевная целостность. Наличие человеческой телесности – необходимое условие бытия человека, но важнейшим условием гармонического развития предстает душа – сердцевина человека, вместительница его добродетелей, способностей, наклонностей.

Ключевые слова: человек, тело, душа, дух, сознание, целостность человека, гармония.

Yaruchyk A. A Man as a Bodily-Mental Integrity in Michel de Montaigne's Philosophy.

Understanding Montaigne's ideological-humanistic views gives reason to affirm that the philosopher follows a naturalistic approach to treating a man who appears a controversial, inexhaustible, flexible, and many-sided bodily-mental integrity. The presence of human physicality is a prerequisite for a man's existence, but the most important key to his harmonious development is the soul – the core of a man, a repository of his virtues, abilities and aptitudes.

Keywords: man, body, soul, spirit, consciousness, man's integrity, harmony.

Корінець 3.

**ОСВІТЯНСЬКА НАУКА В ПОШУКАХ МЕХАНІЗМУ
МИСТЕЦЬКОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ**

У статті здійснюється пошук специфіки механізмів впливу різних засобів педагогіки мистецтва на формування професійної компетентності майбутніх педагогів; подається механізм взаємодії смислових полів або ідеалів суспільства і особистості, а також саморозгортання сигналу в структурі біологічного організму людини.

Ключові слова: педагог, мистецтво, ідеал, гармонія, принцип суміщення, принцип збудження, механізм впливу.

«Усе починається з учителя» – це добре відома усім нам аксіома. Ми згадуємо її у випадках, коли йдеться про виховання особистості в будь-якому суспільстві або навіть про забезпечення державотворення. Розуміючи глибину цього аксіоматичного виразу, колишній канцлер

Німеччини Отто фон Бісмарк, прийшовши до влади, заявив: «Дайте мені дві тисячі гарних учителів – і я збудую вам нову державу». Подібний вислів приписують й колишньому прем'єр-міністру Великої Британії Уїстону Черчиллю.

У добу міжцивілізаційного зсуву, яку зараз переживає усе людство, ця аксіома «повертається» і набуває нового сенсу, оскільки змінюються усі складові «духу епохи». Як зазначає академік НАПН України В. П. Андрущенко, кожен етап історичного розвитку є нічим іншим, як філософським узагальненням наукових і культурних надбань, створюючи собою «дух епохи», виходячи з якого, людство вибудовує свою соціальність, проектує майбутнє, готує до життя в ньому молоде покоління. Складовими «духу епохи» є:

- філософське узагальнення, пояснення й оцінка сенсу, причинних зв'язків і тенденцій розвитку буття людини у світі, яке розгортається в наявних формах культури;
- порівняння означеного сенсу з досвідом історії, тобто із сенсом буття людини у світі загалом;
- прогноз перспективи людського розвитку, його джерел і спонукальних чинників [1, 20].

«Дух епохи» відповідно до нашого дослідження, ми можемо характеризувати й через такі загальні категорії, як: педагогічне буття, педагогічний простір, педагогічний час. Визначення поняття «педагогічне буття» ми зустрічаємо тільки в чотирьохтомній «Педагогічній енциклопедії». У першому томі цього видання при розгляді категорії “буття” констатується, що стосовно: «до психологічних і педагогічних проблем діалектичний матеріалізм висуває на перший план значення реальних умов життя для розвитку психіки дитини» [13, 283]. В. І. Воловик (і ми підтримуємо цю думку) пропонує розглядати «педагогічне буття» як видове поняття щодо поняття «суспільне буття» [5, 49].

«Суспільне буття» визначається як реальний процес життєдіяльності суспільства в усій різноманітності його проявів, що усвідомлюється соціальними організаціями, які його здійснюють: суспільством, класами, іншими соціальними групами, окремими особистостями. Як тут не згадати вислів К. Д. Ушинського про те, що «у вихованні усе повинно ґрунтуватися на особистості вихователя... Лише особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, лише характером можна сформувати характер» [16, 63-64].

Крім того, як справедливо стверджують І. Зязюн [6, 10] і В. Краєвський [12, 102], жодні новітні технології, методики та засоби навчання й виховання не будуть ефективними без участі педагога. Найкращий передовий педагогічний досвід не можна перенести автоматично до навчально-виховного процесу без творчого його осмислення і наповнення індивідуальним змістом, в якому виявляється особистісне ставлення і власна творча індивідуальність педагога, який впроваджує цей досвід у свою систему педагогічної роботи.

Суспільна свідомість тоді виступає як процес усвідомлення реальності соціальними організаціями у здійснюванні ними життєдіяльності, яка специфічно проявляється на різних рівнях та в усіх різноманітних форм – науці, релігії, політиці, моралі, філософії. Інакше кажучи, «суспільне буття» – це життєдіяльність мислячих, а «суспільна свідомість» – мислення життєдіяльних суспільних організацій [4, 48-49]. Проблема, породжена техногенною цивілізацією, полягає в тому, що внаслідок «максимального культивування раціональності» (за висловом Адорно) ми, за висловом Х. Ортеги-і-Гассета, «вдихнули силу прогресу, але забули про дух» [8, 335].

У цей час (мається на увазі перехід світової спільноти від техногенної до інформаційної цивілізації) відбувається зміна усіх без винятку складових духовної сфери: розуміння смислу буття, ідеалів людини, образів державного устрою, світобачення майбутнього, темпоритму пульсації нашої світсистеми, гармонії життєустрою всесвіту людини, філософії духовного виробництва, світової науки і культури, мистецтва, освіти, етики спілкування, навіть семантики побутової мови, – які системно обслуговують механізм суспільного спілкування пересічних громадян і держав між собою в ході їх підйому по шкалі еволюційного розвитку планетарного світу. Природно, що в такому випадку змінюється місце і роль педагога у формуванні молодого покоління нової доби.

Це означає, що діапазон впливу сучасного вчителя на реальний розвиток планетарної спільноти цілісно охоплює соціальний простір з координатами «пересічний громадянин – національна держава – планетарний світ». Звідси прямо випливає місце і роль мистецького виховання майбутніх педагогів, оскільки мистецтво є потужним і всеохоплюючим засобом впливу педагогіки на формування особистості шляхом формування адекватної до наявної реальності художньої картини світу, особливо у молоді. До того ж, у сучасних умовах треба вести мову про формування колективної, або Планетарної особистості, оскільки межі держав і простір, у сенсі –

географічна відстань між людьми і державами, – фактично «тануть» як сніг під весняним сонцем.

Проблема розвитку творчої індивідуальності, як засвідчує О. М. Отич у ґрунтовній дослідницькій праці «Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти», «тривалий час розглядалася лише у контексті мистецтвознавства, естетики та психології творчості й до педагогічної проблематики увійшла лише з 90-х років ХХ століття, виконане дослідження ґрунтується на достатній джерельній базі, створеній упродовж тривалого періоду розвитку психологічної та педагогічної науки, і складається з наукових робіт, присвячених різним аспектам проблеми розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання засобами мистецтва» [9, 16].

Далі О. М. Отич наводить опубліковані праці з цієї проблеми. Ми погоджуємося з її думкою про те, що формування креативного мислення майбутніх педагогів можна систематизувати за їх основними напрямками:

- дослідження психології індивідуальності (А. Асмолов, Б. Вяткін, Є. Ільїн, О. Лібін, В. Мерлін, К. Платонов, І. Резвицький, С. Рубінштейн, Л. Собчик та ін.);

- проблеми професійної і професійно-педагогічної освіти та формування особистості педагога професійної школи (С. Батишев, І. Васильєв, Р. Гуревич, А. Джантіміров, І. Каньковський, О. Коваленко, В. Ковальчук, В. Лозовецька, Л. Лук'янова, О. Макаренко, Н. Ничкало, В. Радкевич, Л. Старовойт, М. Цирельчук, Л. Шевчук, О. Щербак та ін.);

- проблеми психології професійної діяльності та професійного розвитку педагога (Г. Балл, В. Бодров, Є. Клімов, Н. Побірченко, В. Рибалка, О. Сапогова, В. Семиченко, О. Сергеєнкова, В. Сінявський, Б. Федорішин та ін.);

- проблеми психології творчості й розвитку творчої особистості (Б. Ананьєв, В. Андреев, І. Бех, Н. Вишнякова, І. Гончарова, В. Кан-Калик, О. Кульчицька, В. Моляко, М. Осухова, Я. Пономарьов, Н. Посталюк, В. Рибалка, В. Роменець, Б. Теплов, І. Харламов та ін.);

- проблеми художньої творчості (Ю. Боров, О. Гройсман, С. Іванов, О. Кривцун, Л. Левчук, О. Малюков та ін.);

- проблеми гуманізації та забезпечення культуровідповідності сучасної освіти (Г. Балл, Г. Васянович, С. Гончаренко, І. Зіньковський,

І. Зязюн, Л. Коваль, Г. Коджаспірова, В. Краєвський, Д. Лихачов та ін.);

- проблеми педагогічної майстерності й творчості (Ю. Азаров, Є. Барбіна, В. Загвязинський, І. Зязюн, В. Кан-Калик, Н. Кічук, М. Лещенко, Л. Рувинський, С. Сисоева);

- дослідження впливу мистецтва на розвиток особистості, зокрема й педагогів, учнів та студентів (В. Бутенко, Г. Побережна, Л. Масол, О. Мелік-Пашаєв, Н. Миропольська, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Шевнюк, В. Шульгіна, О. Щолокова, Б. Юсов та ін.);

- методика викладання різновидів мистецтва в загальноосвітній школі та професійна підготовка викладачів мистецьких дисциплін (Н. Згурська, О. Кайдановська, С. Коновець, Л. Лимаренко, І. Лисакова, І. Мужикова, Г. Ніколаї, Л. Паньків, Л. Побережна, Т. Рейзенкінд, С. Соломаха, Г. Сотська та ін.).

Останнім часом з'являються наукові дослідження з проблем педагогіки естетичного освоєння світу (С. Жданова) та естетичної спрямованості професійної підготовки педагога (Н. Семешок, Н. Тагільцева, В. Федоришин);

- креалогія, або дидактика творчої діяльності (Л. Балановська); педагогіки індивідуальності (О. Гребенюк, Т. Гребенюк, О. Заболотська, Д. Кірнос, Л. Мільто), розвиток професійної індивідуальності майбутнього вчителя (О. Бондаренко, Г. Костюк, О. Пехота, Н. Побірченко, О. Сергеєнкова, В. Татенко, Т. Титаренко, А. Фурман, Н. Чепелева, Т. Яценко);

- розвиток творчої індивідуальності учнів (Є. Бархсанова, О. Ходирева) та педагога загальноосвітньої школи (Н. Антонова, В. Горова, С. Гільманов, Л. Лузіна, М. Мажар, Л. Харченко).

До переліку праць з цієї проблематики ми б додали праці останніх років науковців драгомановського університету або осіб, що тісно пов'язані з цим навчальним закладом творчими науковими зв'язками. Серед них праці вітчизняних педагогів В. П. Андрущенко, А. І. Ашиток [2], І. Д. Беха, І. А. Зязюна, А. В. Козир [11], В. Г. Кременя, В. І. Кушерця [13], Л. І. Мацько [14], В. О. Огнев'юка [7], О. М. Отич [9], В. І. Федоришина [17] та ін., що внесли свій самобутній вклад у сучасну педагогіку мистецтва.

Педагогіку мистецтва розуміємо, вслід за О. М. Отич, як: 1) науку про використання педагогічного потенціалу мистецтва у формуванні та розвитку особистості, тобто сферу наукової діяльності людини щодо вироблення й теоретичної систематизації науково-педагогічних

знань про використання дидактичного, виховного та розвивального потенціалу мистецтва в освіті, а також практичну мистецько-педагогічну діяльність, спрямовану на досягнення цього знання та організацію навчально-виховної роботи в різних закладах освіти засобами мистецтва; 2) субдисципліну педагогіки, що розробляє естетичні, етичні, культурологічні, аксіологічні й акмеологічні засади формування особистості та її загального, професійного і творчого розвитку засобами мистецтва; 3) самостійну педагогічну галузь, що досліджує проблеми навчання, виховання та розвитку особистості засобами мистецтва [9, 25].

З вищенаведеної джерельної бази, здатної вплинути на наше сприйняття процесу формування креативного педагога засобами мистецтва, стає зрозумілим, що в будь-якій статті принципово неможливо зробити навіть огляд авторських позицій. Доповнити цю джерельну скарбницю ідей про місце і роль мистецтва у формуванні педагогів ХХІ століття можна тільки більш осяжними, тобто філософськими, узагальненнями. Тому ми зупиняємось у цьому випадку на моделюванні механізму впливу засобів мистецтва на формування світоглядної позиції майбутніх педагогів і формування професійної компетентності. У цьому й полягає головна мета статті.

Оскільки, за Платоном, суспільний устрій у державі набуває досконалості лише за умови гармонійного поєднання усіх елементів державної системи, то соціальною необхідністю стає підготовка вчителя, спрямованого на формування і розвиток своїх учнів як гармонійних особистостей, які будують своє життя і навколишній світ за естетичними критеріями і звіряють результати своєї діяльності з еталоном Краси.

Обґрунтовуючи єдність краси й гармонії, видатний український педагог минулого століття Софія Русова зазначала: «Краса – то є гармонія. Від естетичних вражень ця гармонія, упорядкованість переходить у серце людини, утворює звички, виявляється у красі поведінки, у граційності усіх рухів, у гармонійності вчинків, у смаку до всього гармонійного» [15]. Тому так важливо формувати в особистості здатність бачити красу, а також залучати її до творення краси в навколишньому світі.

У цьому, власне, і полягає соціальна місія вчителів мистецьких дисциплін, які вводять вихованців до світу прекрасного й відкривають перед ними таємниці мистецтва і художньої творчості.

Принципову картину впливу засобів мистецтва на формування свідомості можна розглянути на основі науково-дослідних праць О. П. Беженарь [3] і Ю. О. Хайрулліної [18], захищених у НПУ імені

М. П. Драгоманова. Звичайно, що ми не відкидаємо публікації інших авторів на цю тему, але в працях саме цих двох дослідників ми наближаємося до розуміння специфіки дії механізмів засобів мистецького впливу на формування професійної компетентності майбутніх педагогів.

Так, О. П. Беженарь, наприклад, у монографії «Особистість у мінливості естетичного ідеалу суспільства» [3] обґрунтувала суперечність між естетичним (художнім) ідеалом особистості й естетичним ідеалом суспільства як геологічне явище/суперечність, що рухає соціальний світ в еволюційному напрямі на основі культивування принципів суміщення частини і цілого, гармонізації смислових полів особистості і соціуму і налагодження між ними сталого енергоінформаційного обміну.

При цьому дослідниця подає механізм формування гармонійно розвиненої особистості людини під впливом естетичного ідеалу суспільства, що переходить від стану динамічної рівноваги до стану рухливої неврівноваженості. Його морфологію складають чотири ланки: а) естетичний ідеал (смысловое поле) суспільства; б) естетичний ідеал (смысловое поле) особистості; в) процес естетичної взаємодії особистості і суспільства (обмін енергоінформаційними потенціалами); г) ланка управління естетичною взаємодією особистості і суспільства.

Траекторія його саморуху нараховує чотири етапи: а) початковий – на якому відтворюється естетичний ідеал суспільства; б) зовнішній – енергоінформаційного тиску на підсвідомість, свідомість і надсвідомість особистості; в) внутрішньоособистісний (продуктовий) – що реалізується в структурі біологічного організму людини і веде до формування естетичної свідомості й естетичного ідеалу особистості; г) зворотний (діяльнісний) – у якому реалізується реакція і воля особистості людини на себе і суспільство, і вона є зворотною ланкою механізму впливу ідеалу на формування особистості.

При цьому О. П. Беженарь системно відтворює зміст процесу формування особистості в полі тяжіння колективного естетичного ідеалу:

- на першому етапі він пов'язаний з формуванням естетичним ідеалом перехідного стану суспільства відповідно до духу епохи, в якому задіяні соціальна пам'ять системи, колективний інтелект народу, наука, література, мистецтво, культура й освіта, що засобами психо- і соціогенезу створюють образ майбутнього;

- на другому – спроектований суспільством образ діє як абсолют/імператив на підсвідомому, свідомому і надсвідомому рівнях

і активізує на основі принципу резонансу цілого і частини роботу психологічного механізму і механізму соціалізації;

- на третьому – смислогенез запускає в дію механізм переживання людини, що гармонізує суперечності між потоками гено- і фенотипічної інформації в семантичному полі особистості і виробляє продукт – власний естетичний ідеал, що за принципом суміщення вступає в естетичну взаємодію з цілим, оскільки природно потребує зв'язку людини з «універсумом символів»;

- на-четвертому – внутрішня естетична діяльність спрямована на гармонізацію образів власного естетичного ідеалу з естетичним ідеалом суспільства, а зовнішня – на рух до колективного ідеалу і залежно від стану зовнішнього середовища.

Естетична діяльність має, як зазначає авторка, декілька різновидів і тому відбувається типологізація гармонійно розвиненої особистості (за М. Данилевським): а) «для-себе-діяльністю»; б) «для-другого-діяльністю», в) «ігровою діяльністю», що здійснюється діячем заради самого процесу діяльності. Повноцінна діяльність («життєдіяльність») людини охоплює усі три різновиди як свої моменти.

Ю. О. Хайрулліна, у свою чергу, доповнюючи напрацювання О. П. Беженарь у авторському дослідженні «Світоглядна культура особистості: структурно-функціональний аналіз» [18], значно поглиблює наше розуміння механізму впливу засобів мистецтва на формування особистості педагога шляхом введення в структуру його свідомості таких продуктів, як функціонали. У ньому подано оригінальну концепцію світоглядної культури особистості, що будучи за природою духовно-практичним явищем, топологічно знаходиться на межі часу і простору, оскільки духовність існує в часі, а культура матеріалізується в просторі.

Її підставою є свідомість людини, розташована в смисловій сфері особистості на трьох рівнях: ядерному, інтелектуальному і соціальному, а сутність полягає в збудженні механізмів смислової сфери: смислоутворювання, смислоусвідомлення і смислобудівництва до диференціації горизонтальних підструктур особистості і спеціалізації функціональних органів, що виникають у їх горизонтах.

Зміст саморозгортається як інтелектуальної діяльності – мислення, що набуває організаційного устрою у вигляді механізму збудження з виробництвом специфічного продукту – світогляду, призначеного для більш високого соціального рівня, на якому цей функціональний орган виконує тригерну функцію, кінцевим продуктом якої є механізм самовизначення особистості.

Форми її буття залежать, як стверджує дослідниця, від умов, у яких перебуває зміст явища: суб'єктивована в структурі суб'єкта – потенційний світ, що утворюється функціоналами: світовідчуттям, світоуявленням, світосприйняттям і світобаченням; у зовнішньому середовищі – об'єктивована артефактами культурно-історичного процесу.

При цьому мислення людини охоплює, на думку Ю. О. Хайрулліної, три горизонти інтелектуальної діяльності: на першому – відбуваються розбудови власної смислової сфери; на другому – формується система функціональних органів і запускаються горизонтальні внутрішньоособистісні механізми, кожен відповідно до специфіки своєї підструктури; на третьому – вищому – створюється інтегративний продукт – світогляд особистості, що породжує функціонал світорозуміння як ансамбль функціональних можливостей і виходить у режим культурологічного буття, що і класифікується філософами, психологами і культурологами як світоглядна культура особистості.

Логічний аналіз явища очистив його від конкретно-історичних нашарувань і викрив логіку саморозгортання і буття світоглядної культури особистості за алгоритмом: міфологічна – релігійна – філософська – наукова – космополітична/гуманістична світоглядна культура; побудовано принципову п'ятиланкову модель циклу творення і самовідтворення цього явища.

Ю. О. Хайрулліна на основі генетичного аналізу формалізувала три джерела саморуху механізму світоглядної культури: перше – психічне (інстинкти й інші психічні процеси і продукти, наприклад, мотив або інтуїція); друге – соціальне (освіта, наука, культура); третє – власне (продукування смислів як головної відмінності *Homo sapiens* від інших живих істот).

Відповідно до кожного з них формуються і діють три механізми породження світоглядної культури особистості: перший – психічний, що живить явище архетипами з Фізичного Всесвіту (психіки або несвідомості/підсвідомості) завдяки «провідній функції, що має трансперсональний вихід у ноосферу» (К. Юнг); другий – соціетальний, що за допомогою соціальних інститутів науки, культури, навчання і виховання живить його смислами з Семантичного Всесвіту (семантичного континіуму або надсвідомості); третій – власний, оскільки особистість здатна виробляти смисли завдяки наявності внутрішньоособистісного механізму смислопородження.

Особистість залежно від продуктивності своєї смислової сфери займає, на думку Ю. О. Хайрулліної, певне місце на

енергоінформаційному континіумі Всесвіту в діапазоні «несвідоме – над свідоме»; менш розвинена свідомість тягне її до полюсу несвідомості, а більш розвинена – до полюсу надсвідомості, або Гуманізму, Добра і Любові.

У дослідженні подано морфологічний аналіз світоглядної культури особистості, завдяки якому вона розкривається через своє втілення в біологічний організм людини і висвітлює свою складну архітектоніку як складне різнорівневе духовне явище; висвітлено буття низки специфічних органів функціонального походження: відчуттів, уявлень, світоглядних знань, ціннісних орієнтацій, що утворюють сталу конструкцію – механізм збудження, який обслуговує усі шість підструктур біологічної людини; незважаючи на власне процесуальне походження, ці органи породжують функціонали, що власне і створює локальне смислове поле – світоглядну культуру з інтегративним функціональним елементом – світоглядом і його функціоналом – світорозумінням.

Функціональний аналіз явища об'єктивував процес переходу духовного в практичне/культурологічне середовище, використовуючи біологічний організм людини як виконавчий механізм, що творчо об'єктивує в ході інтенсивної культурологічної практики зміст раніше суб'єктивованого духовного; кожен з функціоналів, які входять до складу світоглядної культури особистості, має власну параметричну характеристику і головну функцію.

Наявність же в літературі різноманіття функціоналів з часткою «світо-» пояснюється адекватною кількістю функціональних органів в структурі особистості. Світоглядна культура в просторі смислової сфери особистості об'єктивується чіткістю, або логічністю, її мислення, а у зовнішньому середовищі – механізмом самовизначення.

Критерій оцінки якості світоглядної культури особистості визначено, за Ю. О. Хайрулліною, відповідно до методологічних вимог до його формалізації, тобто за її межами, у горизонті механізму самовизначення, що інтегрує в собі мету життя, смисл життя і має за кінцевий продукт – вектор розвитку особистості або за визначенням психологічної науки – її спрямованістю; обґрунтовано два види показників: а) для оцінки стану морфологічної основи, що визначається автором як цілісність; б) для оцінки стану функціональної спроможності, що подається ним як універсальність.

Характерними рисами зрілої світоглядної культури є: 1) розуміння її як відкритої системи, що постійно збагачується новими положеннями, які розкривають цінність людського буття; 2) творчий характер, що базується на якісно новому рівні рефлексії і

саморефлексії, направлений на осмислення власного буття як певної цілісної єдності; 3) синтез загальнолюдських, національних, етнічних і групових цінностей; 4) творчий характер на методологічному, концептуальному рівні; 5) активний характер, що впливає на конструювання картин і образів світу, на самостійний, особовий, творчий вчинок.

Отже, сила й універсальність впливу педагогіки мистецтва на формування креативного мислення і поведінки майбутнього педагога полягають, на нашу думку, у тому, що вона оперує у відтворенні сучасної художньої картини світу гранично можливими категоріями смислу, символу, ідеалу, краси і гармонії. Це є засобами прямого впливу на емоційну компетентність людини.

Розвиваючи теорію емоцій, учені обґрунтували поняття «емоційна компетентність» як здібність діяти згідно з внутрішнім середовищем своїх почуттів і бажань (Р. Бак), «емоційна креативність» (Дж. Аверілл) як розвиток емоційних синдромів, які є новими, ефективними й автентичними; «емоційний інтелект» як емоційна метаздібність, що визначає, наскільки добре людина може використовувати усі свої інші навички, включаючи інтелект (П. Селовей); «емоційна грамотність» як цілеспрямоване підвищення соціальної та емоційної компетентності людей (І. Зязюн).

Значення емоцій для розвитку індивідуальності людини академік І. А. Зязюн вбачав у тому, що вони разом з емоційними реакціями є основною формою усвідомлення нею останньої через виявлення ставлення людини до всього, що відбувається, зокрема, й до власного когнітивного і поведінкового функціонування.

Перспективи подальшого дослідження впливу мистецтва на формування майбутніх педагогів слід шукати в деталізації специфіки впливу різних видів мистецтва на формування їх професійної компетентності. Ця гіпотеза сформулась у нас внаслідок розуміння того, що різні види мистецтва впливають на різні компоненти структури людини загалом і майбутнього педагога конкретно. Так, наприклад, образотворче мистецтво, дійсно, оскільки подає людині образ або ідеал явища, і тут все те, що вищевикладене як дія і результати механізму впливу мистецтва на формування і поведінку особистості педагога, відповідає дійсності.

Водночас, музика, на наше розуміння, діє з протилежного боку, оскільки вона шляхом вібрації збуджує у фізичному тілі людини коливання її організму і породжує в ході переживання образи, що згодом вже діють за поданим вище алгоритмом. У цьому криється, на наш погляд, таїна надзвичайно позитивного впливу музики Моцарта і

Баха на позитивне життєсприйняття світу слухачами в будь-яких країнах світу і в будь-якому віці.

Ідея цілісності людини і соціального світу, оскільки усі механізми в структурі біологічного організму людини морфологічно і функціонально «пов'язані один з одним» і вступають в естетичну взаємодію з семантичним полем суспільства по трьох каналах: підсвідомому, свідомому і надсвідомому; до механізмів впливу віднесені психологічний і соціалізацій; до внутрішньоособистісної гармонізації – механізм переживання; до зовнішньої гармонізації – психо-соціогенетичний механізм суміщення.

Орган опосередкування в структурі біологічного організму людини складається, природно, як і фізичний, і духовний інгредієнти, з двох частин оригінальної проміжної форми субстанції Всесвіту: матерії, що отримала назву в сучасній психології «жива тканина», і субстрату духовного світу – інформації, що перебуває на стадії опосередкування в специфічній формі (знання), а саме: у формі енергетичного імпульсу.

Імпульси ініціюються або «рефлексом мети» (інстинктом), або «критерієм волі» (свідомістю). Енергія і є тим проміжним продуктом, в якому зустрічаються матеріальне і духовне в структурі людини. Процес протікає у формі слабкої електромагнітної взаємодії; електромагнітне поле керується волею людини. Ось чому одна і та сама музика впливає на різних людей по-різному.

Принциповим для нас є висновок Ю. О. Хайрулліної про те, що на межі біфуркації розвиток смислогенезу припускає низку альтернативних сценаріїв, серед яких особистісний є лише одним з його можливих напрямків; власне особистісний шлях розвитку людини визначено як онтологічний режим.

Атрактором, що обумовлює цей режим, є світ надіндивідуальних, надемпіричних цінностей, що утворюють загальнокультурні символи. Параметри порядку, які утримують цей режим, вписані в русло традиції, традиційної культури. У такому розумінні онтологічний режим припускає розвиток людини або в лоні духовних практик, або в зоні тяжіння граничних смислів.

Альтернативні сценарії означають потрапляння людини до поля тяжіння атракторів, які не забезпечують повноти саморозгортання особистісних структур, досягнення цілісності. До таких сценаріїв належать емпіричний, онтичний (від грецького – суцільний) та віртуальний. Естетичний ідеал суспільства виконує тут роль Абсолюту, тобто керує вибором шляху розвитку особистості залежно від обставин її життя.

Отже, педагог має не тільки глибоко розуміти механізми дії засобів мистецтва, але й знати особливості сприйняття художньої реальності конкретним юнаком чи дівчиною. І тільки після цього він зможе комбінувати їх застосування як засобів навчально-виховного впливу на формування педагогічної майстерності в майбутніх педагогів. Не остання роль тут має відводитись формуванню певного естетико-розважального середовища в навчальному закладі. Це має скласти стрижень його педагогічного артистизму, педагогічної імпровізації, індивідуального стилю професійної діяльності у сфері педагогіки мистецтва. Як бачимо, поле дослідження цієї проблеми залишається утаємниченим з невідомими поки що для нас межами й обмеженнями.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Андрущенко В. П.* Філософія як теорія і методологія розвитку освіти / за гол. ред. В. П. Андрущенко // Філософія освіти XXI століття: зб. наук. праць. – К. : Знання, 2000. – Вип. 3. – 318 с.
2. *Ашиток А. І.* Мовна картина світу в філософсько-освітньому аспекті : [монографія]. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. – 251 с.
3. *Беженарь О. П.* Особистість у мінливості естетичного ідеалу суспільства: монографія / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 246 с.
4. *Воловик В. И.* Философия истории : курс лекций. – Запорожье, 1995. – 126 с.
5. *Воловик В. И.* Философия педагогики. – Запорожье : Просвіта, 2003. – 152 с.
6. *Зязюн І. А.* Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу // Рідна школа. – 2000. – № 8. – С. 8-13.
7. *Огнев'юк В. О.* Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку. – К. : Знання України, 2003. – 448 с.
8. *Ортега-и-Гассет Х.* Восстание масс // Ортега-и-Гассет Х. Эстетика. Философия культуры. – М. : Искусство, 1991. – 586 с.
9. *Отич О. М.* Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти : монографія / за наук. ред. І. А. Зязюна. – Чернівці : Зелена Буковина, 2009. – 752 с.
10. Педагогическая энциклопедия. – М. : Советская энциклопедия, 1964. – Т. 1.
11. *Козир А. В.* Теорія та практика формування професійної майстерності вчителів музики в системі багаторівневої освіти [Текст] : автореф.

- дис... д-ра пед. наук : 13.00.02; 13.00.04 / Козир Алла Володимирівна ; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2009. – 43 с.
12. *Краєвський В. В.* Общие основы педагогики. – М. : Изд. центр «Академия», 2003. – 256 с.
 13. *Кушерець В. І.* Знання як стратегічний ресурс суспільних трансформацій. – К. : Знання України, 2004. – 248 с.
 14. *Мацько Л.* Українська мова в освітньому просторі: навч. посіб. для студентів філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 607 с.
 15. *Учитель мистецьких дисциплін у дискурсі педагогічної майстерності : монографія / І. А. Зязюн, Г. Г. Філіпчук, О. М. Отич та ін. ; за наук. ред., передм. і післямова О. М. Отич. – Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2013. – 334 с.*
 16. *Ушинский К. Д.* Стаття в «Журнале для воспитания» // Собр. соч. – М-Л, 1948. – Т. 2. – С. 63-64.
 17. *Федоришин В. І.* Теорія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики на акмеологічних засадах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра педагогічних наук / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К. : [б.в.], 2014. – 44 с.
 18. *Хайрулліна Ю. О.* Світоглядна культура особистості: структурно-функціональний аналіз : монографія / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 235 с.

Коринец З. Образовательная наука в поисках механизма художественного воспитания будущих педагогов.

В статье реализуется поиск специфики влияния разных средств педагогики искусства на формирование профессиональной компетентности будущих педагогов; представлен механизм взаимодействия смысловых полей или идеалов общества и личности, а также саморазвертывание сигнала в структуре биологического организма человека.

Ключевые слова: педагог, искусство, идеал, гармония, принцип совмещения, принцип возбуждения, механизм влияния.

Korinec Z. Educational Science in the search mechanism of art education future teachers.

Article covers the search of specifics the influence of different ways of art pedagogy in the formation of teacher's professional competence, presents the mechanism of interaction of semantic fields or ideals of society and personality, and shows the self-unfolding of the signal in the biological structure of the human organism.

Keyword's: Pedagogue, art, ideal, harmony, the principle of combining, the principle of the excitation, mechanism of influence